

L. Melnyk. Features of social work on HIV / AIDS prevention in youth environment. The social work on HIV / AIDS prevention in the youth environment is extremely relevant because Ukraine is the country with the most acute HIV epidemic in Europe. The application of social prevention methods will contribute not only the prevention of the development of negative phenomena, but also a creation of the conditions for the full functioning of the society and life of personalities.

In the context of social HIV/AIDS prevention in youth environment, primary, secondary and tertiary preventive measures are used. Regarding to the prevention strategies, these are common approaches to the defining of the main goals of prevention of a particular problem and ways to achieve it. In the context of HIV/AIDS resistance in the youth environment, it will be appropriate to use strategies of prevention and overcoming (deterrence model (repressive model), intimidation model, model of moral principles assertion, model of dissemination of actual knowledge, model of positive behavior teaching (“affective” learning), model of a healthy lifestyle formation, radical model (social impact model) and normalization strategies (model of controlled influence, model of harm reduction).

It is defined that the following is effective in social work on HIV/AIDS prevention in the youth environment: method of behavioral intervention, voluntary counseling and testing for HIV, street social work, conducting information campaigns on ways of HIV transmission, social marketing strategies, influence on social networks, etc.

Key words: HIV / AIDS epidemic, social prevention, primary, secondary and tertiary preventive measures, youth, method of behavioral intervention, voluntary counseling and testing for HIV, street social work.

УДК 373.2.091.33-027.22-796-056.3

С. П. Миронова

muronova@ukr.net

ORCID ID 0000-0002-9418-9128

ОСОБЛИВОСТІ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВОЇ ГРИ ПРИ РІЗНИХ ПОРУШЕННЯХ ДИТЯЧОГО РОЗВИТКУ

Миронова С.П. Особливості сюжетно-рольової гри при різних порушеннях дитячого розвитку. В спеціальній психології визначені особливості ігрової діяльності дітей при порушеннях психофізичного розвитку, втім спеціальних порівняльних досліджень не проводилось. У

статті описані результати дослідження впливу психофізичних особливостей на розвиток сюжетно-рольової гри старших дошкільників; сформульовані завдання корекційного навчання гри. Виявлено, що психофізичні порушення впливають на темп розвитку, характер гри. Спільними особливостями сюжетно-рольової гри дошкільників з різними порушеннями розвитку є: бідність сюжетів, невміння самостійно їх розгортати; недорозвиток предметних дій, маніпулювання предметами; нерозуміння предметів-замінників; низька мовленнєва активність і відсутність мовленнєвого супроводу ігрових дій; невміння узгоджувати свої дії з діями інших дітей; дуже низький рівень творчості в грі; бідність емоцій і соціального досвіду; надмірна залежність від дорослого. Для розвитку дитячої гри дошкільників з психофізичними порушеннями потрібен спеціальний корекційний вплив. У педагогічному керівництві грою слід враховувати не лише онтогенез ігрової діяльності, а й особливості психічного розвитку дитини з певною нозологією та характер її стосунків у сім'ї.

Ключові слова: сюжетно-рольова гра; порушення психофізичного розвитку; старші дошкільники; соціальний досвід; педагогічне керівництво грою; корекційний вплив; сімейне виховання.

Миронова С. П. Особенности сюжетно-ролевой игры при различных нарушениях детского развития. В специальной психологии описаны особенности игровой деятельности детей с нарушениями психофизического развития, но нет сравнительных исследований этого вида деятельности. В публикации описаны результаты исследования влияния психофизических нарушений на развитие сюжетно-ролевой игры старших дошкольников, сформулированы задачи коррекционного обучения игре. Выявлена прямая зависимость темпа и характера игровой деятельности от психофизического нарушения. Общими особенностями сюжетно-ролевой игры дошкольников с различными нарушениями развития являются такие: бедность сюжетов, неумение их развивать; недоразвитие предметных действий; отсутствие в игре предметозаменителей; низкая речевая активность; неумение согласовывать свои действия с другими детьми; бедность социального опыта и эмоций; чрезвычайная зависимость от взрослых. В специальном дошкольном воспитании необходимо учитывать не только онтогенез игровой деятельности, но и особенности психического развития ребенка с определенной нозологией, опыт его семейного воспитания.

Ключевые слова: сюжетно-ролевая игра; нарушения психофизического развития; старшие дошкольники; социальный опыт; педагогическое руководство игрой; коррекционное влияние; семейное воспитание.

Постановка проблеми. Гра є провідним видом дитячої діяльності в дошкільному віці (Л.Венгер, Л.Дуткевич, А.Запорожец, Д.Ельконін, Н.Лисенко, В.Мухіна, Л.Павелків, О.Савчин та ін.). Це аксіома психології дошкільника. У грі розвивається особистість дитини, її когнітивний та мовленнєвий розвиток; дошкільник через гру набуває соціального досвіду. Проте не всі діти оволодівають сюжетно-рольовою грою, вона неоднаково впливає на всіх дошкільників. Що ж є первинним – психофізичні особливості дитини чи гра, організована дорослими? В галузях корекційної педагогіки і спеціальної психології розглядаються особливості сюжетно-рольової гри при різних порушеннях дитячого розвитку, втім спеціальних порівняльних досліджень цього аспекту не проводилось. Водночас для практики інклюзивної дошкільної освіти досить вагомим є розуміння того, як саме психофізичні особливості дитини впливають на розвиток її сюжетно-рольової гри, якою є роль вихователя у її організації і корекції. Це й обумовило актуальність теми нашого наукового пошуку

Аналіз останніх досліджень. Гра як вид дитячої діяльності є предметом і наукового вивчення (Є.Гаспарова, Д.Ельконін, А.Запорожец, А.Леонт'єв, В.Мухіна, А.Усова та ін.), і методичних розробок (Л.Артемова, В.Власенко, В.Волошина, Н.Кірпи́чова та ін.). В спеціальній психології різним видам ігор також приділяється увага, зокрема, вчені описують особливості ігрової діяльності дітей при певних видах дизонтогенезу: при інтелектуальних порушеннях (далі - ІІ) – Д.Ісаєв, А.Катаєва, М.Матвєєва, В.Синьов, Є.Стребелєва та ін.; при ЗПР – Н.Жукова, С.Забрамная, Т.Ілляшенко, Є.Мастюкова, Т.Сак, І.Ужченко та ін.; при порушеннях опорно-рухового апарату (далі – ПОРА) - О.Романенко, Л.Ханзерук, О.Чеботарьова, А.Шевцов та ін.; при тяжких порушеннях мовлення (далі – ТПМ) – В.Кондратенко, С.Конопляста, Т.Сак, І.Мартиненко та ін.; при порушеннях зору – В.Кобильченко, В.Ремажевська, Є.Синьова, А.Скребицький, С.Федоренко та ін.; при порушеннях слуху – Т.Богданова, Г.Вигодская та ін. Проте в теорії вітчизняної спеціальної психології цілеспрямованого порівняння особливостей сюжетно-рольової гри дошкільників залежно від виду порушення не здійснювалося.

Формулювання мети статті. Метою нашого дослідження є визначення впливу психофізичних порушень на розвиток сюжетно-рольової гри старших дошкільників, виявлення спільних та відмінних ознак.

Виклад основного матеріалу дослідження. У віковій психології визначені нормативні показники, етапи, рівні розвитку сюжетно-рольової гри дошкільників [4; 5; 7]. Виявлено, що старші дошкільники можуть виконувати в грі певні ролі й відповідні їм дії, в тому числі й дії, пов'язані із ставленням до інших людей; вони здатні спілкуватися

відповідно до певної ролі. В старшому дошкільному віці діти можуть передати свої життєві враження; проявляють ініціативність, творчість і гнучкість у грі; розвивають та змінюють сюжет і рольові дії; планують гру; домовляються про спільну діяльність [1].

Зовсім по-іншому розвивається сюжетно-рольова гра дошкільників з ІІІ (А Катаєва, М.Матвеева, Є.Стребелева та ін.). У процесі спонтанного розвитку діти мало граються самостійно; їхні ігри стереотипні та бідні за змістом, зводяться до простих маніпуляцій з предметами і часто неадекватні; в грі відсутні навіть елементи сюжету; не виникає бажання грати колективно; ігри дітей різного віку майже не відрізняються за рівнем розгорнутості та складності; мовленнєвий супровід ігрових дій переважно відсутній [9]. Через це гра не стає провідною діяльністю і не сприяє психічному розвитку дітей. Без спеціального навчання сюжетно-рольова гра у дошкільників з ІІІ не формується [9].

Так само відрізняється від норми й ігрова діяльність дітей із ЗПР (Л.Вавіна, Т.Сак, І.Ужченко та ін.). На перший план виступають труднощі формування мотиваційно-цільового компонента діяльності, недосконалість задуму; діти приділяють увагу ігровим діям, а не сюжету; виявляють стійкість дотримання ігрової ролі [10]. Старші дошкільники із ЗПР граються так, як молодші дошкільники з нормотиповим розвитком; вони не використовують предмети-замінники; їхня поведінка в грі є недостатньо емоційною, а спілкування з партнерами бідним.

Л.Ханзерук дослідила, що за рівнем сформованості гри дуже відрізняються і діти з ПОРА [3]. Зокрема, їхні ігри мають бідні сюжети; вони часто використовують в грі механічні дії; не завжди супроводжують дії мовленням і виявом емоцій [3]. Негативно впливають на характер гри і порушення моторики в дітей.

Виявлені особливості ігрової діяльності й у дітей з ТПМ (С.Конопляста, І.Марченко, Н.Усанова та ін.). Діти старшого дошкільного віку з ТПМ довше, ніж їхні однолітки з типовим розвитком, затримуються на предметних діях; рольовими іграми оволодівають значно повільніше і недостатньо продуктивно; їхні ігри бідніші за сюжетом, стереотипні; дітям важко спілкуватися в грі, складно переключатися з одного виду діяльності на інший [6]. Вчені (Н.Базима, В.Кондратенко, С.Конопляста, Н.Усанова та ін.) відзначають залежність якості гри від конкретного мовленнєвого порушення [6].

Ігрова діяльність дітей з порушеннями зору також відрізняється від норми, її особливості зумовлені складністю зорового відхилення (Д.Малаєв, І.Некрасова, Є.Синьова, А.Скребицький, Л.Солнцева, Г.Шаурте та ін.). Дітям важко гратися без допомоги дорослих; їм легше гратися поряд з дітьми, ніж разом з ними; оскільки їхній досвід бідний і

обмежений, то і сюжети ігор є такими ж; наявний схематизм ігрових та практичних дій [8]. Завдяки педагогічному впливу спостерігається позитивна динаміка розвитку ігрової діяльності дітей з порушеннями зору [8].

Ігри дітей з порушеннями слуху за змістом нагадують ігри чуючих однолітків (Г.Вигодская), проте ці діти довше затримуються на етапі предметних дій; їхні ігри є спрощеними і одноманітними через брак соціального досвіду (Т.Богданова) [2]. Діти з порушеннями слуху в грі часто зосереджуються на несуттєвих деталях; виявляють педантизм і стереотипію; важко сприймають предмети-замінники, довго не використовують їх у грі. Негативно відображається на розвитку гри цих дітей і затримка їхнього мовлення. Зокрема, вони погано засвоюють особливості людського спілкування, у них недорозвинена уява і абстрактне мислення, що робить гру примітивною. Без спеціального навчання сюжетно-рольова гра дітей з порушеннями слуху розвивається дуже повільно [2].

Всі дослідники ігрової діяльності дітей з порушеннями розвитку відзначають значущість педагогічного керівництва грою. Практика спеціального дошкільного виховання свідчить, що під впливом корекційного навчання гра дітей з психофізичними порушеннями суттєво змінюється: діти починають відображати в грі соціальний досвід, свої життєві враження, стосунки між людьми; сюжети та ігрові дії ускладнюються; в грі використовуються не лише іграшки, а й предмети-замінники; в процесі гри у дітей виникає потреба в спілкуванні, а як наслідок – розвивається комунікативна функція мовлення. Гра набуває характеру провідної діяльності, в якій формуються психічні новоутворення.

Отже, аналіз теоретичних джерел засвідчив особливості ігрової діяльності при різних порушеннях дитячого розвитку. Нами було проведене експериментальне дослідження з метою визначення залежності між якістю сюжетно-рольової гри та своєрідністю розвитку старших дошкільників, виявлення спільних та відмінних ознак. Основним методом було спостереження за іграми дітей. У процесі спостереження оцінювали такі характеристики сюжетно-рольової гри:

- тематика ігор, їх різноманітність;
- розгортання сюжету відповідно до задуму теми;
- зміст та характер ігрових дій;
- використання предметів та їх замінників;
- мовленнєвий супровід ігрових дій;
- спілкування з іншими дітьми, вміння узгоджувати дії;
- вияв емоцій;
- творчість та гнучкість в грі;

- дотримання правил гри.

Дослідження проводилось в дошкільних закладах м. Кам'янця-Подільського, у ньому брали участь діти старшого дошкільного віку з такими порушеннями: з легким ступенем ІІІ – 8 дітей; із ЗПР – 10 дітей; зі зниженим зором – 12 дітей; із ТПМ – 16 дітей; з ДЦП – 10 дітей.

Опишемо одержані результати.

У всіх дітей виявлено досить низький рівень володіння сюжетно-рольовою грою. Рівень сформованості ігрових дій дітей відповідав орієнтовно віковому періоду 3-5 років (наші респонденти були віком 5-7 років). Основним змістом сюжетно-рольових ігор були дії з предметами, хоча діти вже могли формувати сюжети – переважно побутового характеру. Діти ще не вміють виділяти правила гри, але вже потроху підпорядковували свої бажання ігровим інтересам. Кількість учасників гри зазвичай малочисельна – 2-3 дітей.

За результатами виявлених характеристик гри у досліджуваних ми виділили три групи. До першої групи увійшли діти, сюжетно-рольові ігри яких були найбільш наближеними до рівня нормотипового розвитку. Це, зокрема, діти з порушеннями зору (7 дітей) та ТПМ (4 дитини). Ці респонденти охоче домовлялися про гру, розподіляли ролі, дотримувались задуму, розвивали сюжет. Проте, інтерес до гри не завжди був стійким; виявлялася суттєва залежність гри від педагогічного керівництва. Ще однією виявленою ознакою гри цих дітей були конфлікти через розподіл ролей – всі діти прагнули бути лідерами, виконувати головні ролі. Емоційно і змістовно сюжетно-рольові ігри цих дошкільників виявились дещо бідними.

Другу групу склали діти, гру яких можна віднести до середнього рівня сформованості. До цієї групи увійшли: 4 дитини із ЗПР, 5 дітей з порушеннями зору, 6 дітей з ТПМ, 8 дітей з ДЦП. Сюжети ігор у цих дітей були різноманітними; гра тривала довше, якщо учасником був хтось з дорослих і розвивав сюжет; діти краще контактували з дорослими, ніж з однолітками. Ці діти виявляли інтерес до гри, проте самостійно розподілити ролі їм не завжди вдавалося; наявні конфлікти за головні ролі або іграшки. У грі виявлялися недоліки спілкування, зокрема, невміння вести рольовий діалог; заважали грі імпульсивність, прояви агресії, інші емоційні спалахи. Також проявлялася схильність до опіки у постійних зверненнях до дорослих, чого вже, зазвичай, немає в грі старших дошкільників з типовим розвитком.

До третьої групи увійшли діти, якість гри яких була найнижчою: 8 дітей з ІІІ, 6 дітей з ЗПР, 6 дітей з ТПМ, 2 дитини з ДЦП. У цих дітей виявились недостатньо сформованими предметні дії; у багатьох випадках вони просто маніпулювали предметами, що перешкоджало рольовій грі. Предмети-замінники діти не використовували; навіть після

пояснення педагога і показу дій з таким предметом діти ним не користувалися. Спільна діяльність в грі відсутня; спілкування не виникало; свої дії мовленням діти не супроводжували. Діти не виявляли інтересу до гри, не виступали її ініціаторами, могли лише наслідувати окремі дії дорослого. Якщо дорослий заохочував дітей до гри, то вони починали виконувати окремі дії, проте інтерес швидко згасав, самостійність в грі не виявлялася.

Отже, результати експериментального дослідження дозволили виявити як спільні, так і специфічні особливості сюжетно-рольової гри дошкільників з різними порушеннями розвитку.

У більшості дітей спостерігається значне відставання в формуванні сюжетно-рольової гри як діяльності. Виявлено, що в дітей не виникає бажання гратися самостійно, їх ігри є емоційно бідними і незмістовними. Основний зміст гри складають побутові дії з предметами, що могли здійснюватися як у певній послідовності, так і без чіткого її дотримання. Ролі визначаються характером дій і не називаються дітьми. Дії дітей були переважно одноманітними і мали характер низки повторюваних операцій. Гра не набуває стійкого характеру. Діти не використовують в своїх іграх предмети-замінники. Супровід гри мовленням недостатній, діалоги в грі поверхневі, не завжди відповідні ролям.

Узагальнимо спільні особливості сюжетно-рольової гри дошкільників з різними порушеннями розвитку:

- бідність сюжетів, невміння самостійно їх розгортати;
- недорозвиток (або й несформованість) предметних дій, маніпулювання предметами;
- нерозуміння предметів-замінників;
- низька мовленнєва активність, яка проявляється як у відсутності мовленнєвого супроводу ігрових дій, так і несформованості комунікативної функції мовлення;
- невміння узгоджувати свої дії з діями інших дітей;
- дуже низький рівень творчості в грі;
- бідність емоцій;
- бідність соціального досвіду;
- надмірна залежність від дорослого.

Проте є й окремі особливості гри, обумовлені впливом порушення. Найбільш несформованою є сюжетно-рольова гра дошкільників з ІІІ, що обумовлено порушенням їх пізнавальної діяльності. Ці діти організувати та розвивати гру самостійно є неспроможними; навіть під керівництвом дорослого діти лише виконують окремі дії, не ототожнюючи їх з конкретною роллю. Ні соціальний досвід, ні емоції в грі цих дітей не проявляються; дії не

плануються; є стихійність у діях з іграшками, нерозуміння функцій предметів-замінників. Досить виразно проявляється в грі схильність до наслідування.

У грі дітей з ЗПР виявляється недорозвиток окремих розумових операцій, але найбільше – емоційно-вольової сфери та працездатності. Діти швидко виснажуються в грі, забувають запланований сюжет, не завжди встановлюють зв'язки між частинами ігрової ситуації; часто афективно й імпульсивно реагують на дії однолітків чи власні труднощі.

У дітей з ДЦП через фізичні й моторні порушення сповільнений темп ігрової діяльності; виявлялися труднощі в організації власних дій та їх вербалізації; недостатня мотивація до гри; низька активність та самостійність в грі. Ця категорія досліджуваних виявила найбільшу схильність до опіки і залежність від дорослих, що пов'язано вже не з безпосереднім впливом рухового порушення, а, зазвичай, надмірною опікою батьків у сім'ї.

Дошкільники з ТПМ найбільші труднощі відчували при необхідності спілкування; при цьому наявні мовленнєві зразки рольового діалогу повторити могли, а от формулювання власного висловлювання було для них важким. У них також відзначалися труднощі планування дій, встановлення зв'язків між об'єктами гри.

У дошкільників з порушеннями зору спостерігалася недостатня цілісність втримання сюжету гри, поверхнєве розуміння окремих її фрагментів, обумовлене бідним соціальним досвідом, несформованістю окремих понять.

Висновки і перспективи останніх досліджень. Теоретичний аналіз проблеми сюжетно-рольової гри старших дошкільників, констатувальне дослідження засвідчили, що психофізичні порушення впливають на темп розвитку і характер гри в дітей. При цьому вплив є безпосереднім. Найсуттєвішою є залежність між порушеннями пізнавальної діяльності, мовлення і грою, через що діти довго затримуються на етапі предметних дій, не використовують мовлення як засіб спілкування і розвитку сюжетних дій. Втім і сенсорні порушення обмежують засвоєння соціального досвіду дошкільників, а як наслідок – збіднюється гра. Всі категорії дітей є несамотійними в грі, залежними від дорослих.

Результати нашого дослідження свідчать, що для розвитку дитячої гри дошкільників з психофізичними порушеннями потрібне правильне педагогічне керівництво грою та спеціальний корекційний вплив. У спеціальному дошкільному вихованні слід враховувати не лише онтогенез ігрової діяльності, а й особливості психічного розвитку дитини з певною нозологією та характер її стосунків у сім'ї. До корекційних завдань у розвитку гри слід віднести: формування

предметних дій дітей; розвиток їхнього соціального досвіду; формування вміння встановлювати предметно-наслідкові зв'язки, планувати свою діяльність; розвиток комунікативної функції мовлення; виховання самостійності; подолання емоційно-вольових порушень. Варто співпрацювати з родинами дітей з метою профілактики в сімейному вихованні надмірної опіки та формування адекватних стосунків.

Перспективами подальшого вивчення проблеми вбачаємо розробку методичних рекомендацій для вихователів інклюзивних груп щодо змісту й методики розвитку сюжетно-рольової гри вихованців з психофізичними порушеннями.

Список використаних джерел

1. Білан О. І., Возна Л. М., Максименко О. Л., Овчаренко Л. Р., Руханська Л. С., Самсін В. Р. (2012). Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». Тернопіль: Мандрівець.
2. Богданова Т.Г. (2002). Сурдопсихологія: Учеб. пособие. Москва: Академия.
3. Дитина з порушеннями опорно-рухового апарату в загальноосвітньому просторі. Методичні рекомендації фахівцям. Навчально-методичний посібник. / Шевцов А.Г., Романенко О.В., Ханзерук Л.О., Чеботарьова О.В. (2014.). Київ: Вид. дім «Слово».
4. Дуткевич Т.В. (2012). Дитяча психологія. Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури.
5. Эльконин Д.Б. (1978). Психология игры. Москва: Педагогика.
6. Конопляста С.Ю., Сак Т.В. (2010). Логопсихологія: навч. посіб. Київ: Знання. 2010.
7. Мухина В. С. (1985). Детская психология: Учебник. Москва: Просвещение, 1985.
8. Синьова Є.П. (2002). Тифлопсихологія. Київ: ВО УФЦ-БФ «Візаві». 2002.
9. Синьов В.М., Матвеева М.П., Хохліна О.П. (2008). Психологія розумово відсталої дитини: Підручник. Київ: Знання.
10. Ужченко І.Ю. (2011). Психологія дітей із затримкою психічного розвитку: навчально-методичний посібник. Луганськ: ДЗ ЛНУ ім.Т.Шевченка, 2011.

References

1. Bilan O. I., Vozna L. M., Maksymenko O. L., Ovcharenko L. R., Ruhans'ka L. S., Samsin V. R. (2012). Programa rozvytku dytyny doshkil'nogo viku «Ukrai'ns'ke doshkillja». Ternopil': Mandrivec'. [in Ukrainian].

2. Bohdanova T.H. (2002). Surdopsykholohyia: Ucheb. posobyе. Moskva: Akademyia. [in Russian].
3. Ditina z porushennjami oporno-ruhovogo aparatu v zagal'noosvitn'omu prostori. Metodichni rekomendacii fahivcjam. Navchal'no-metodichnij posibnik. / Shevcov A.G., Romanenko O.V., Hanzeruk L.O., Chebotar'ova O.V. (2014.). Kiiv: Vid. dim «Slovo». [in Ukrainian].
4. Dutkevych T.V. (2012). Dytjacha psihologija. Navchal'nyj posibnyk. Kyi'v: Centr uchbovoi' literatury. [in Ukrainian].
5. Jel'konin D.B. (1978). Psihologija igry. Moskva: Pedagogika. [in Russian].
6. Konopljasta S.Ju., Sak T.V. (2010). Logopsihologija: navch. posib. Kyi'iv: Znannja. 2010. [in Ukrainian].
7. Muhina V. S. (1985). Detskaja psihologija: Uchebnik. Moskva: Prosveshhenie, 1985. [in Russian].
8. Syn'ova Je.P. (2002). Tyflopsihologija. Kyi'v: VO UFC-BF «Vizavi». 2002. [in Ukrainian].
9. Sy`n`ov V.M., Matvyeyeva M.P., Xoxlina O.P. (2008). Psy`xologiya rozumovo vidstaloyi dy`ty`ny`: Pidruchny`k. Ky`yiv: Znannya, 2008. [in Ukrainian].
10. Uzhchenko I.Ju. (2011). Psihologija ditej iz zatrymkoju psyhichnogo rozvytku: navchal'no-metodychnyj posibnyk. Lugans'k: DZ LNU im.T.Shevchenka, 2011. [in Ukrainian].

Myronova S. Features of story-role play in various disorders of childhood development. Special psychology defines the peculiarities of children's play activity in certain disorders of psychophysical development; however, specific comparative studies have been conducted on this aspect. Results of research of influence of psychophysical features on the development of story-role play of senior preschoolers are described in the article; formulated the tasks of correctional training game. The direct dependence of the pace of development and the nature of the game on the psychophysical disorders of children is revealed. The most significant is the relationship between cognitive impairment, speech and play, because of which children are long delayed at the stage of substantive actions, do not use broadcasting as a means of communication and storytelling. However, sensory disorders limit the learning of the social experience of preschoolers, and as a consequence - impoverished the game. Common features of the plot-role-playing game of preschool children with various developmental disorders are: poverty of subjects, inability to unfold them independently; underdevelopment of substantive actions; misunderstanding of substitute items; lack of speech support for game actions; inability to coordinate their

actions with those of other children; low level of creativity in the game; poverty of emotions and social experience; over-dependence on an adult. For the development of children's play of preschool children with psychophysical disorders requires a special corrective influence. The pedagogical guide of the game should take into account: the ontogeny of play activity features of the mental development of a child with a certain nosology, the nature of her relationships in the family. Corrective tasks in the game development are: formation of substantive actions of children; development of their social experience; developing the ability to establish subject-relations, to plan their activities; development of communicative function of speech; education of independence; overcoming emotional and volitional disorders.

Key words: story-role-playing game; disorders of psychophysical development; senior preschoolers; social experience; pedagogical leadership of the game; corrective influence; family education.

УДК 364-787.522-058.862:316.362.4:364-782.44

О.М. Опалюк

Ю.Д. Филиппова

Sedoy74@ukr.net

ORCID ID 0000-0002-5956-0163

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ-СИРІТ ТА ДІТЕЙ ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ В ПРИЙОМНИХ СІМ'ЯХ

Опалюк О.М., Филиппова Ю.Д. Особливості адаптації дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування в прийомних сім'ях. У статті детально розглядаються періоди адаптації дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування в прийомних сім'ях, адже специфіка умов утримання і проживання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, є причиною не досить ефективної адаптації та соціалізації вихованців інтернатів у майбутньому, неприйняття соціального оточення поза інтернатом. Ці діти, як правило, не володіють засобами, що допомагають перебороти страх, не отримують стимулу до активної пізнавальної діяльності, не вміють поділитися своїми переживаннями із дорослими. Перебуваючи по декілька років в інтернатних закладах, вони набувають негативних